

4. Лескова А.Г. Методология ISO по оценке экономических преимуществ применения стандартов / А.Г. Лескова, А.А. Поживилко // Стандартизация. – 2012. – №15. – С. 45–48.

5. Бабийчук О.Л. Экономика качества, стандартизации и сертификации: учеб. пособие для студентов вузов / О.Л. Бабийчук, И.Ю. Курпьянова, О.Л. Морозова. – Курск: Курский гос. техн. ун-т, 2008. – 147 с.

6. Кириченко Л.С. Стандартизация і сертифікація товарів та послуг: Підручник / Л.С. Кириченко, А.А. Самойленко. – Х.: Вид-во «Ранок», 2008. – 240 с.

7. Оборський Г.О. Основи стандартизації: конспект лекцій для студ. / Г.О. Оборський, М.Г. Огієнко, П.А. Швагірев. – О.: Наука і техніка, 2011. – 136 с.

8. Зенкін А.С. Стандартизація та управління якістю: Навчальний посібник. / А.С. Зенкін, Г.І. Хімічева, Н.А. Єфіменко, В.М. Соловйов. – Черкаси: Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 174 с.

9. Эффективность стандартизации / [Амирджанянц Ф.А., Рабинович Б.Д., Швандар В.А.] – М.: Издательство стандартов, 1987. – 312 с.

10. Экономика стандартизации, метрологии и качества продукции / [Бесфамильная Л.В., Резчиков В.И., Соколова Л.Г., Швандар В.А.] – М.: Издательство стандартов, 1988. – 312 с.

11. International Organization for Standardization, ISO – Economic benefits of standards [Electronic resource]. – Access to the site: // www.iso.org/iso/home.html

УДК 316.422(477)

І.С. ЧОРНОДІД,

к.е.н., доцент, докторант Науково-дослідного економічного інституту Мінекономрозвитку та торгівлі України

Місце України в рейтингах соціальної конкурентоспроможності національної економіки

Стаття присвячена соціальній конкурентоспроможності національної економіки. Розкрито місце України в рейтингах соціальної конкурентоспроможності національної економіки. Оцінювання проводяться на макро-, мета- і мікрорівні на основі результатів роботи Інституту стратегії й конкурентоспроможності при Гарвардському університеті, Міжнародного інституту розвитку менеджменту, Світового економічного форуму. Охарактеризовано місце України за індексом людського розвитку та індексами, які характеризують соціальну конкурентоспроможність країни.

Ключові слова: конкурентоспроможність національної економіки, світові рейтинги конкурентоспроможності національної економіки, індекси соціальної конкурентоспроможності національної економіки.

Статья посвящена социальной конкурентоспособности национальной экономики. Раскрыто место Украины в рейтингах социальной конкурентоспособности национальной экономики. Оценка проводится на макро-, мета- и микроуровне на основе результатов работы Института стратегии и конкурентоспособности при Гарвардском университете, Международного института развития менеджмента, Всемирного экономического форума. Охарактеризовано место Украины по индексу человеческого развития и индексам, характеризующим социальную конкурентоспособность страны.

Ключевые слова: конкурентоспособность национальной экономики, мировые рейтинги конкурентоспособности национальной экономики, индексы социальной конкурентоспособности национальной экономики.

The article is devoted to social competitiveness are national economy. Solved Ukraine's place in the rankings of social competitiveness of the national economy. Evaluation carried out on the macro-, meta-, and macro levels based on the results of the Institute of Strategy and Competitiveness at Harvard University, the International Institute for Management Development, World Economic Forum. Characterized, Ukraine's human development index, and indices that characterize social competitiveness.

Keywords: competitiveness, global ratings of competitiveness of the national economy, social indices of competitiveness of the national economy.

Постановка проблеми. Сучасні економічні реалії переконливо свідчать, що темпи та загальний вектор напрямку соціально-економічного прогресу національної економіки в значній мірі залежать від конкурентоспроможності країни, а саме від її соціальної складової.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питання забезпечення соціальної конкурентоспроможності економіки України розглядали у своїх працях вітчизняні вчені Л.Л. Антонюк, Я.Б. Базилюк, З.С. Варналій, А.С. Гальчинський, З.І. Галушка, В.М. Геєць, Я.А. Жаліло, Е.М. Лібанова, Б.Є. Кваснюк, І.Г. Мансуров, Г.Н. Філюк, Б. Гаврилишин, А. Гальчинський, Т. Гайдай, О. Грішнова, П. Єщенко, Ю. Зайцев, В. Ільїн, Б. Кваснюк, І. Мазур, І. Малий, В. Мандибуря, А. Уніят, Б. Пасхавер та ін.

Мета статті. Проаналізувати місце України в рейтингах соціальної конкурентоспроможності національної економіки та охарактеризувати сутність соціальної конкурентоспроможності країни.

Виклад основного матеріалу. Соціальна конкурентоспроможність – інтегральна категорія яка полягає в наданні економічним процесам соціального змісту та міра задоволення потреб і способів реалізації усіх членів суспільства з метою стабільного та ефективного розвитку національної економіки шляхом інтеграції зусиль держави, бізнесу і громадянського суспільства та створення умов для реалізації творчих здібностей людини, зростання добробуту, гарантування соціальної захищеності та соціальної стабільності в суспільстві.

Цілі забезпечення соціальної конкурентоспроможності – це високий міжнародний рейтинг за показниками добробуту, розвитку ринків, інфраструктури, системи освіти, охорони здоров'я, суспільних інститутів, які визначають комфортні умови життя в країні, ступінь соціальної безпеки, умови розвитку бізнесу, самореалізації особистості, привабливість для інвестицій, перспективи успішного розвитку в майбутньому.

У теорії та практиці міжнародних економічних взаємин існує декілька підходів до визначення конкурентоспроможності національної економіки та показників, що її характеризують. Їх можна згрупувати в дві основні групи: оцінювання на основі окремих показників, які характеризують вартісні результати виробництва, чи використання певних ресурсів; оцінювання на основі системного підходу з використанням як статистичних показників, так і результатів моніторингу [3].

Оцінювання проводяться на макро-, мета- і мікрорівні. Серед найбільш відомих центрів з вивчення конкурентоспроможності країн знаходяться:

1. Інститут стратегії й конкурентоспроможності при Гарвардському університеті (США), який очолює М. Портер. У цьому університеті вивчають конкурентоспроможність переважно у корпоративній площині.

2. Міжнародний інститут розвитку менеджменту (IMD) (Лозанна, Швейцарія).

3. Світовий економічний форум (Давос, Швейцарія).

Два швейцарські центри переводять дослідження у більш широку площину – розраховують рейтинги конкурентоспроможності країн і регіонів.

Щорічно кожний із центрів публікує власні результати вивчення конкурентоспроможності країн світу та складає рейтинги. Кожний із центрів користується власною методологією дослідження та дотримується своїх ексклюзивних критеріїв при складанні шкали конкурентоспроможності економік країн і регіонів. Тому між дослідженнями й рейтингами є розходження.

Системність і тривалість проведення щорічного моніторингу поточної конкурентоспроможності країни (економіки) цими установами дає можливість визначити та порівняти конкурентоспроможність більшості країн світу за дуже великою кількістю критеріїв та показників. Так, Міжнародний інститут розвитку менеджменту починаючи з 1989 року здійснює оцінювання більше, ніж за 321 критерієм, і використовує інформацію 52 дослідницьких інститутів світу, які є партнерами IMD [1]. Розподіл основних критеріїв оцінюван-

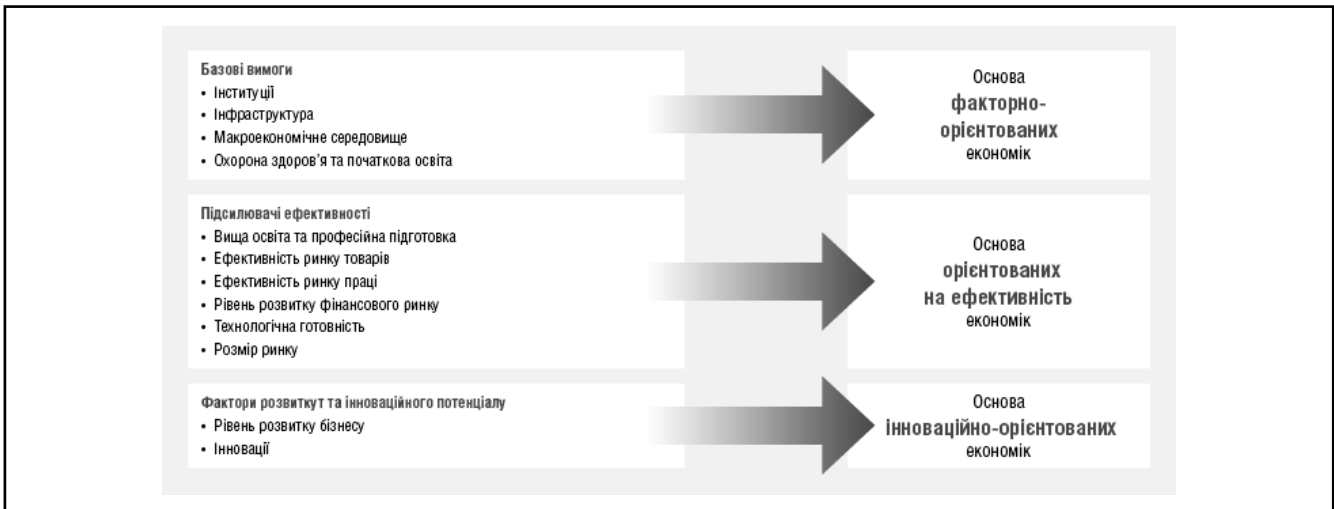
ня конкурентоспроможності країни, які використовує Міжнародний інститут розвитку менеджменту, за відповідними групами подано на рисунку. IMD здійснює свою діяльність більш, ніж у 60 країнах (регіонах) світу. Особливістю складання рейтингу є те, що аналіз здійснюється за двома групами країн, поділеними, відповідно, до кількості мешканців. Тобто, до першої групи входять країни, де населення більше 20 млн. мешканців, а до другої – менше 20 млн.

Основні групи розподілу критеріїв оцінювання конкурентоспроможності – це: 1) критерії, що стосуються частки національних підприємств, прибуток яких пов'язаний із запровадженням нових технологій, які вважаються чинниками прогресу (ix 69); 2) критерії, які стосуються впливу на конкурентоспроможність макроекономічних показників (ix 75); 3) критерії, за якими аналізуються показники конкурентоспроможності через огляд ефективності діяльності уряду (ix 71); 4) критерії, за якими аналізуються показники конкурентоспроможності через огляд залежності науки, технологій та суспільства від бізнесу (ix 96).

Остання група критеріїв стосується багатьох соціальних аспектів. Це інституційні обмеження, регуляторна та дозвільна система, суспільні обмеження, основна інфраструктура та інфраструктура, що впливає на технологію виробництва та наукові дослідження, управлінський раціоналізм, зайнятість населення, здоров'я та навколишнє середовище, освіта. Усі показники, які розподілені за названими критеріями, взаємопов'язані між собою та з показниками, які відносяться до інших груп критеріїв.

Світовий економічний форум (з 1971 до 1987 року – Європейський форум менеджменту) з 2006 року розраховує глобальний індекс конкурентоспроможності, який на сьогодні є найбільш комплексним вимірником конкурентоспроможності країн, формується на основі розрахунку 12 підіндексів, згрупованих у три групи залежно від домінування факторів розвитку країн: базові умови розвитку, фактори-каталізатори або підвищувачі ефективності та фактори інновацій та розвитку (див. рис.).

Залежно від названих критеріїв фахівці ВЕФ обґрунтовують стадію розвитку країни та її економіки. Так, країни, що знаходяться на першій стадії, характеризуються рівнем ВВП на душу населення до \$2 тис. Їхня економіка ґрунтується на механізмі екстенсивного розвитку, на експлуатації природних ресурсів та низько кваліфікованої робочої сили. Країни, що знаходяться на другій стадії, характеризуються рівнем ВВП на душу населення від \$3 тис. до \$9 тис. Ці країни характеризуються механізмом інтенсивного розвитку економіки, заснованим на підвищенні ефективності виробництва, зростанні вартості робочої сили, підвищенні якості продукції та інтенсивній інвестиційній діяльності. Країни, що знаходяться на третій стадії і мають розмір ВВП на душу населення більше \$17 тис., характеризуються механізмом інтенсивного розвитку економіки, виробництвом високотехнологічної продукції, високою якістю робочої сили та найвищим

12 складових конкурентоспроможності

Джерело: Індекс глобальної конкурентоспроможності 2012: Зростання продуктивності задля підтримки відновлення економіки / Хав'єр Сала-І-Мартін, Бен'ямін Більбао-Осоріо, Дженніфер Бланк, Роберто Кротті, Маргарета Дрзенік Хану І Тьєрі Гейгер, Керолайн Ко. – Всесвітній економічний форум. * WEF, Global Competitiveness Report 2012. – С. 12.

рівнем заробітної плати. Внесок окремих факторів у загальну конкурентоспроможність території суттєво розрізняється на різних стадіях (табл. 1).

Україну відносять до країн, що знаходяться на другій стадії. У рейтингу 2012/13 років Україна посідає 73-тє із 144 місць. Індекс України – 4,14 бала (у рейтингу 2011/12 років Україна займала 82-гу позицію з показником 4 бали) (табл. 2).

Звичайно, що стадія розвитку (а отже і конкурентоспроможність країни) визначається економічними чинниками. Однак їхній рівень безумовно залежить від кількісних і якісних

характеристик соціальних процесів. Найвідоміший із суто соціальних показників національної соціальної конкурентоспроможності – Human Development Index (HDI) – Індекс людського розвитку (ІЛР), який щорічно розраховується експертами Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) спільно з групою незалежних міжнародних експертів. У 1990 році ПРООН було опубліковано першу доповідь з оцінкою економічного і соціального прогресу країн світу, в якій було сформульовано поняття людського розвитку: «Розвиток людини є процесом розширення спектру вибору.

Таблиця 1. Внесок окремих факторів у загальну конкурентоспроможність території

	Стадія факторно-орієнтованості	Стадія орієнтованості на ефективність	Стадія орієнтованості
Базові вимоги	60%	40%	20%
Каталізатори ефективності	35%	50%	50%
Фактори розвитку та інноваційного потенціалу	5%	10%	30%

Джерело: Звіт про конкурентоспроможність України.

Таблиця 2. Глобальний індекс конкурентоспроможності України

Показник	Місце (серед 142)	Бали (1–7)
ГІК 2011–2012	82	4,0
ГІК 2010–2011 (серед 139)	89	3,9
ГІК 2009–2010 (серед 133)	82	4,0
Базисні вимоги (40,0%)	98	4,2
Якість інститутів	131	3,0
Інфраструктура	71	3,9
Макроекономічна стабільність	112	4,2
Здоров'я та початкова освіта	74	5,6
Посилення ефективності (50,0%)	74	4,0
Вища освіта і професійна підготовка	51	4,6
Ефективність ринку товарів та послуг	129	3,6
Ефективність ринку праці	61	4,4
Розвиненість фінансового ринку	116	3,4
Технологічний рівень	82	3,5
Розмір ринку	38	4,5
Фактори розвитку та інноваційного потенціалу (10,0%)	93	3,3
Конкурентоспроможність бізнесу	103	3,5
Інноваційний потенціал	74	3,1

Джерело: Звіт про конкурентоспроможність України.

Найбільш важливі елементи вибору – жити довгим і здоровим життям, здобути освіту і мати гідний рівень життя. Додаткові елементи вибору включають політичну свободу, гарантовані права людини і самоповагу». Такий підхід орієнтований на підвищення якості життя людини, розширення та вдосконалення її можливостей у всіх сферах діяльності. Концепція людського розвитку змінила так звані «класичні» теорії економічного розвитку, які базувалися на показнику валового національного продукту, розглядали людину тільки як рушійну силу економічного розвитку і проголошували економічне зростання головною метою суспільного прогресу.

У доповіді про людський розвиток 2010 року визначення поняття «Розвиток людини» було істотно доповнене. На думку авторів проекту, визначення розвитку людини як розширення можливостей людського вибору є основоположним, але недостатнім. Розвиток людини припускає збереження позитивних результатів протягом тривалого часу і протидію процесам, які ведуть до пригноблення людей і підсилюють структурну несправедливість. Тому ключовими є такі принципи, як соціальна справедливість, стійкість і пошана до прав людини. Виходячи з цього експерти організації запропонували нове, уточнене визначення, відповідне практиці і науковим дослідженням з проблемами людського розвитку: «Розвитком людини є процес розширення свободи людей жити довгим, здоровим і творчим життям, на здійснення інших цілей, які, на їх думку, володіють цінністю; активно брати участь в забезпеченні справедливості і стійкості розвитку на планеті». Отже, у світлі даного визначення розвиток людини має три компоненти: свободу, добробут і справедливість.

Основним стратегічним інструментом концепції людського розвитку є Індекс людського розвитку, який був розроблений в 1990 році пакистанським економістом Махбубом уль-Хаком (Mahbub ul-Haq). Початкова ідея дослідження, яка в той час вважалася радикальною, була досить простою: суспільний розвиток слід оцінювати не тільки по національному доходу, як це довго практикувалося, але також по досягненнях в сфері здоров'я і утворення, які піддаються вимірюванню в більшості країн. Передбачалося, що цей ряд параметрів, що має безпосередній статистичний вираз, впливає на якість життя, а отже відображає його стан. В основу Індексу покладені не суб'єктивні оцінки експертів, а реальні числові показники, узяті з офіційних джерел, тому вважається, що він відносно об'єктивний і піддається верифікації. ІЛР мав свої недоліки, що відверто визнавали його укладачі: зокрема, він спирався на національні середні показники, які приховували асиметричність розподілу благ, і тому в багатьох випадках міг не відображати реального положення справ в досліджуваних країнах. Проте в цілому він успішно виконував своє завдання. Високий рівень довіри до ООН і до її спеціалізованих структур, включаючи ПРООН, а також методологічні підстави зробили ІЛР однією з найавторитетніших класифікацій, що характеризують суспільний розвиток.

Індекс людського розвитку (іноді його використовують як синонім таких понять як «якість життя» або «рівень життя») вимірює досягнення країни з погляду стану здоров'я, здобування освіти та фактичного доходу її громадян, по трьох основним напрямкам, для яких оцінюються свої індекси: 1) індекс очікуваної тривалості життя: здоров'я і довголіття, вимірюваний показником середньої очікуваної тривалості життя при народженні; 2) індекс освіти: доступ до освіти, вимірюваний середньою очікуваною тривалістю навчання дітей шкільного віку і середньою тривалістю навчання дорослого населення; 3) індекс валового національного доходу: гідний рівень життя, вимірюваний величиною валового національного доходу (ВНД) на душу населення в доларах США за паритетом купівельної спроможності (ПКС).

Ці три вимірювання стандартизуються у вигляді числових значень від 0 до 1, середнє геометричне з яких і є сукупним показником ІЛР в діапазоні від 0 до 1. У 2010 році сімейство індикаторів, які вимірюють ІЛР, було розширене, а сам індекс піддався істотному корегуванню. На додаток до використованого ІЛР, який є зведеним показником, що спирається на статистичні дані середні по країні і не враховує внутрішньої нерівності, було введено три нові індикатори: індекс людського розвитку, скоректований з урахуванням соціально-економічної нерівності (ІЛРН), індекс гендерної нерівності (ІГН) і індекс багатомірної бідності (ІББ).

За результатами 2011 року Україна займає 76-те місце за даним показником і відноситься до переліку країн з високим показником ІЛР. Експерти оцінили український потенціал у 0,729 бала і зарахували державу до категорії «країни з високим рівнем потенціалу». Схожі показники мають Перу, Ямайка, Грузія, Венесуела й інші держави. Український показник вищий за середній світовий (0,682 бала), але нижчий від середнього європейського показника (0,751 бала). Варто зазначити, що з часу формування індексу, з 2011 року, показник України зріс на 0,022 бала – з 0,707 до 0,729 бала. Це найвище значення показника за період формування Індексу розвитку людського потенціалу. Однак українські показники Індексу розвитку людського потенціалу найгірші в Європі. Єдиний виняток – це Молдова, яка займає 111-ту позицію.

Існує ще ряд часткових індексів котрі характеризують соціальну конкурентоспроможність країни [5]:

1. Індекс легкості ведення бізнесу (Ease of doing business Index) – дослідження можливої реалізації підприємницької діяльності. Рейтинг формується із 2002 року. Автор проекту – Світовий банк. На відміну від схожих досліджень індекс легкості ведення бізнесу формується лише на вивченні законів та правил, що стосуються ведення підприємницької діяльності. Натомість загальніші умови – такі як інфраструктура, інфляція та злочинність – не враховують. Основу індексу складають дев'ять показників: «Відкриття бізнесу», «Робота з дозволами на будівництво», «Реєстрація майна», «Отримання кредиту», «Захист прав інвесторів», «Сплата податків», «Міжнародна торгівля», «Забезпечення контрактів».

тів» та «Закриття підприємства». В останньому рейтингу Індекс людського розвитку (ІЛР) Україна зайняла 137-ме місце із 185 країн. Такі ж позиції у Лесото, Еквадору й Філіппін. Вище в рейтингу перебувають усі сусідні країни – Росія (112 місце), Молдова (83), Румунія (72), Білорусь (58), Польща (55) та Словаччина (46). Позитивно оцінено українські зміни в контексті показників «Відкриття бізнесу», «Рестрація майна» та «Сплата податків».

2. Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom) – показник, який аналізує частоту й інтенсивність державного регулювання економічної діяльності. Індекс щороку розраховує журнал Wall Street Journal і Heritage Foundation для більшості країн світу з 1995 року. 2012 року рейтинг включав 179 країн. Індекс базується на десяти індексах, які оцінюють за шкалою від 0 до 100, причому показник 100 відповідає максимальній свободі: «Свобода бізнесу», «Свобода торгівлі», «Податкова свобода», «Державні витрати», «Грошова свобода», «Свобода інвестицій», «Фінансова свобода», «Захист прав власності», «Свобода від корупції», «Свобода трудових стосунків». Українські показники економічної свободи найнижчі у Європі. Країни, відповідно до рейтингу, поділяють на «Вільні», «Загалом вільні», «Відносно вільні», «Швидко невольні» та «Репресовані». В рейтингу 2012 року України набрала 46,1 бала, що дозволило їй посісти 163-тю позицію. Україну віднесли до категорії «Репресовані» країни. Трохи вище у рейтингу, на 162 місці, Соломонові острови, далі за Україною – Узбекистан. Українські показники економічної свободи найнижчі у Європі. Позитивні зміни виявлено у «Свободі від корупції», «Податковій свободі», «Грошовій свободі», «Свободі трудових стосунків». Більш негативно, в порівнянні з 2011 роком, оцінено показники «Державні витрати», «Свобода бізнесу» та «Свобода торгівлі» [4].

3. Рейтинг освіти: наука. Він ранжує учасників згідно їх можливостей з читання, математики і природничих наук. Країни ранжуються по середньому балу в кожній області (країні). Опитується близько 470 тисяч 15-річних дітей по всьому світу.

4. Міжнародний індекс прав власності, який вимірює режими прав власності в 129 країнах, обсяги виробництва яких складають 97% ВВП усього світу. В звіті подаються результати досліджень про вплив нормативного і політичного середовища, визнання і дотримання прав приватної і інтелектуальної власності на економічний розвиток країни в цілому.

5. Індекс сприйняття корупції, який ґрунтується на декількох незалежних опитуваннях, міжнародних фінансових і правозахисних експертів, зокрема з Азіатського і Африканського банків розвитку, Світового банку і американської організації Freedom House. Індекс є оцінкою від 0 (максимальний рівень корупції) до 10 (відсутність корупції). Кожна країна в рейтингу характеризується показником, що відображає оцінку рівня корупції підприємцями і аналітиками за десятибальною шкалою.

6. Індекс розвиненості електронного уряду. Це порівняльний рейтинг країн світу за двома основними показниками:

стан готовності електронного уряду та ступінь електронної участі. Для побудови моделі для вимірювання оцифрованих послуг оцінюється 191 держава згідно з кількісним композитним індексом електронної готовності уряду на основі оцінки сайтів, телекомунікаційної інфраструктури і пожертвувань людських ресурсів.

7. Індекс свободи преси (Press Freedom Index, PFI) – показник, який досліджує рівень автономності та редакційної незалежності медіа країн. Рейтинг щороку публікує організація «Репортери без кордонів» й включає 179 країн. Індекс формують за допомогою анкети, яку надсилають організаціям-партнерам «Репортерів без кордонів» на різних континентах і кореспондентам організації по всьому світі. Іншими учасниками опитування є журналісти, науковці, юристи та правозахисні організації. Визначають, чи були наявні у державі прямі напади на журналістів та ЗМІ, а також чи застосували інші непрямі засоби тиску на пресу. В останньому рейтингу 2011/12 років Україна набрала 55 балів та займає 116-ту позицію. Сусідами у рейтингу є Камбоджа, Зімбабве і Перу. Гірші за українські позиції мають Росія, яка займає 142-гу позицію (66 балів), та Білорусь – 168 (99). Крайня ситуація у Молдові – 53 (16), Румунії – 47 (14), Угорщині – 40 (10), Словаччині – 25 (0) та Польщі – 24 (-0,67).

8. Індекс демократії, який вимірює стан демократії в 167 країнах. Індекс демократії Economist Intelligence Unit заснований на 60 показниках, згрупованих у п'ять категорій: виборчий процес і плюралізм, цивільні свободи, функціонування уряду, політичної участі і політичної культури.

9. Глобальний індекс миролюбності, який характеризує миролюбність країн і регіонів. Розроблений економістами з міжнародної групи експертів по світу з Інституту миру разом із Центром світу і вивчення конфліктів. Індекс враховує як внутрішні чинники – наприклад, рівень насильства в країні та злочинність, так і зовнішні – міжнародні відносини країни, витрати на військові потреби та інші.

10. Індекс держав, що зазнали поразки (Failed State Index, FSI), – один із ключових міжнародних соціально-політичних показників. В його основі – ідея порівняння базових умов й обов'язків урядів держав. Авторами індексу є аналітичний центр Fund for Peace і журнал Foreign Policy. Індекс розраховують щороку із 2005-го. Автори проекту аналізують країни, які є членами ООН. 2005 року в рейтинг держав, що зазнали поразки, включили 46 країн, зараз у рейтингу вже 177 держав. З-поміж сусідніх країн Україна займає кращі позиції за Білорусь, Росію та Молдову. Індекс формують із 12 показників, які описують основні соціальні, економічні й політичні характеристики країни. До соціальних показників відносять «Демографічний тиск», «Масовий рух біженців й внутрішнє переміщення населення», «Наявність тих, хто бажає групової помсти» та «Відтік мізків»; економічні показники – «Нерівномірність економічного розвитку груп» та «Бідність й економічний спад»; політичні чинники – «Криміналізація/легітимність держави», «Погіршення громадських по-

Таблиця 3. Місце України у світових рейтингах 2012 року

Індекс	Позиція України/ кількість країн у рейтингу		Зміна
	2012	2011	
Індекс держав, що зазнали поразки	113/177	110/177	+3
Індекс розвитку людського потенціалу	78/187	77/187	-1
Глобальний індекс миру	71/158	69/153	-2
Індекс сприйняття корупції	144/174	152/182	+8
Індекс світової конкурентоспроможності	73/144	82/142	+11
Індекс глобалізації	44/208	53/208	+9
Індекс легкості ведення бізнесу	137/185	152/183	+15
Індекс свободи преси	116/179	131/178*	+15
Індекс економічної свободи	163/179	164/179	+1

Джерело: [4].

служб», «Забезпечення людських прав», «Система безпеки працює як «держава в державі», «Правлячі еліти живуть для себе» та «Зовнішні впливи». В 2012 році Україна отримала від експертів 67,2 бала і розділила із Белізом 113-тє місце в рейтингу. З-поміж сусідніх країн Україна займає кращі позиції за Білорусь (85 і 76,6), Росію (83 і 77,1) та Молдову (73 і 78,7). Водночас Польща (148 і 44,3), Словаччина (144 і 47, 4), Угорщина (141 і 48, 3) і Румунія (126 і 59, 5) перебувають у рейтингу нижче, що свідчить про якісніше виконання базових умов керівництвом країн.

11. Глобальний індекс миру (Global Peace Index, GPI) розраховують із 2007 року. Його авторами є американський Інститут економіки й миру та аналітичний відділ журналу Economist. У 2012 році до рейтингу ввійшли 158 країн. Індекс розраховують на основі 23 показників, які вимірюють наявність проявів насильства у країні. Серед чинників – політична нестабільність, терористичні акти, кількість ув'язнених, імпорту зброї та інші. В останньому індексі Україна займає 71-шу позицію, що свідчить про середній рівень безпеки у країні. Український показник – 1,953 бала. Варто зазначити, що цей показник є найнижчим за час формування індексу – від 2007 року значення зменшилося на 0,197 бала. Схожі показники у Куби, Кіпру й Тунісу – вони є сусідами України в рейтингу. Найгіршими є позиції України в питаннях доступу до зброї, кількості агресивних демонстрацій та участі в тяжких злочинах. Позитивно оцінено українські показники «смерть у результаті внутрішніх конфліктів», «смерть у результаті зовнішніх конфліктів», «військовий персонал», «кількість переміщеного населення».

12. Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI). З 2005 року рейтинг розраховує організація Transparency International. Індекс формується в результаті кількох незалежних опитувань фінансових експертів і правозахисників, а також опитувань громадської думки. Рейтинг 2012 року включав 182 країни і території. Індекс сприйняття корупції ранжував країни і території залежно від сприйняття корумпованості державного сектора. Оцінка країни вказувала на рівень сприйняття корупції в державному секторі за шкалою від 0 до 100, де 0 означав, що країна сприймається як високо корумпована, 100 – свідчило про відсутність корупції в державі. Найменш корумпованими

визнали Данію, Фінляндію й Сінгапур, які отримали по 90 балів. Найбільш корумповані країни – Сомалі, Північна Корея й Афганістан, вони отримали по 8 балів. Україна із 26 балами зайняла 144-тє місце в рейтингу. Такого результату досягли також Камерун, Центрально-Африканська Республіка, Республіка Конго, Сирія і Бангладеш. Усі сусіди України, до слова, займають вищі позиції: Польща – 41 місце, Угорщина – 46, Словаччина – 62, Румунія – 66, Молдова – 94, Білорусь – 123 і Росія – 133 у списку.

13. Індекс глобалізації (KOF Index of Globalization) – рейтинг країн за мірою їхніх глобальних зв'язків, інтеграції та незалежності в економічній, соціальній, технологічній, культурній, політичній та екологічній сферах. Рейтингова позиція країни визначається після з'ясування позицій країни по 24 показниках, які об'єднані у три категорії – економічна глобалізація (торгівля, інвестиції, бар'єри на імпорту, середній рівень тарифів, податки на міжнародну торгівлю, обмеження рахунку), соціальна глобалізація (телефонний трафік, надсилання грошей, міжнародний туризм, іноземне населення, міжнародні листи, кількість користувачів Інтернету, телебачення, торгівля газетами, кількість «Макдональдсів», торгівля книгами) та політична глобалізація (посольства в країні, членство в міжнародних організаціях, участь в місіях Ради безпеки ООН, міжнародні домовленості). Україна займає 44-тє місце з-поміж 208 країн. Український показник – 68,9 бала. Близькі до України позиції в списку займають Бахрейн, Чорногорія, Сербія й Панама. Найвищими є вітчизняні показники політичної глобалізації (43-тє місце і 86,3 бала). Рівень економічної глобалізації – 69-тє місце і 57 балів, а соціальна включеність у глобальні процеси – 61 і 67,4 бала.

Узагальнено місце України у світових індексах 2012 року порівняно з попереднім відображено у табл. 3.

Висновки

Внутрішня конкурентоспроможність повинна стати інструментом підвищення рівня суспільного добробуту й відображати ефективність використання економічних ресурсів, що всередині країни конкретизується у таких показниках як: адаптивність до умов зовнішнього середовища; відвертість; стабільність макроекономічного середовища; активність приватного сектора в засвоєнні нових технологій; ефективна систе-

ма взаємодії держави, науки і бізнесу; розвиток конкурентоспроможних національних регіонів і людського капіталу; оптимізація структури експорту на користь високотехнологічних товарів; привабливість інвестиційного клімату.

Список використаних джерел

1. Белов А.И. Показатели и факторы конкурентоспособности экономики / А.И. Белов. – Известия ПГПУ им. В.Г. Белинского. – 2011. – №24. – С. 204–211.
2. Индекс глобальной конкурентоспособности 2012: Зростання продуктивності задля підтримки відновлення економіки / Хав'єр Сала-І-Мартін, Бен'ямін Більбао-Осоріо, Дженніфер Бланк, Роберто Кротті, Маргарета Дрзенік Хану І Тьєрі Гейгер, Керолайн Ко. – Всесвітній економічний форум. *WEF, Global Competitiveness Report 2012. – С.12.

3. Уніят А. Критерії та оцінка конкурентоспроможності країн на міжнародному рівні / Алла Уніят. – Галицький економічний вісник. – 2009. – №2. – С. 7–13.

4. Україна–2012 у світових індексах / Тарас Прокопишин, 4 січня 2013 р. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://news-join.ua/read/21/90/30/96/> – Назва з екрана

5. Ukraine in global ratings // [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://inve-trade.eu/ru/investments/article/information/10-investment/16-ukraine-in-global-rankings.html>

6. The Global Competitiveness Report 2012–2013: Full Data Edition is published by the World Economic Forum within the framework of The Global Benchmarking Network // [Електрон. ресурс]. Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf

Н.І. ГОРШКОВА,
к.е.н., директор департаменту Мінекономрозвитку України,
І.М. МОГІЛАТ,
аспірант, НДЕІ Мінекономрозвитку України

Основний капітал як важливіший фактор економічного розвитку

У статті розглянуто роль основного капіталу як фактора економічного розвитку та джерела формування його величини.

Ключові слова: основний капітал, продуктивність, інвестиції.

В статье рассмотрены роль основного капитала как фактора экономического развития и источники формирования его величины.

Ключевые слова: основной капитал, продуктивность, инвестиции.

In the article considered role of the fixed assets as a factor of economic development and sources of forming of his size.

Постановка проблеми. Основний капітал займає важливіше місце в числі ресурсів виробництва, а від продуктивності його використання залежать результати діяльності суб'єктів економіки. Відповідно приділення суттєвої уваги сутності капіталу та джерелам його формування є завжди своєчасним і актуальним.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Сутності капіталу та окремим аспектам його ролі і використання в розвитку економіки присвячена величезна низка наукових праць. Це роботи класиків економічної теорії А. Сміта, К. Маркса та ін., а також роботи сучасних дослідників В. Геєця, О. Ємельянова, А. Ревенка, О. Вороніна та інших. Але питання продуктивності капіталу та використання можливостей його нарощування в умовах нестабільної економіки потребують подальших досліджень.

Метою статті є виявлення якісних характеристик капіталу, що впливають на його продуктивність, та розроблення пропозицій щодо нарощування його величини і якості.

Виклад основного матеріалу. Важливішим індикатором розвитку економіки, як відомо, є валовий внутрішній продукт (ВВП) як показник, що визначає ринкову вартість кінцевих результатів економічної діяльності всіх інституційних секторів в економіці за певний проміжок часу і характеризує взаємопов'язані аспекти економічного обороту – виробництво товарів та послуг, утворення доходів, їх кінцеве використання на споживання і нагромадження. Тому актуальність дослідження його динаміки є надзвичайно актуальною, особливо за джерелами його зростання.

На стадії виробництва ВВП (в основних цінах) складається з валової доданої вартості всіх видів економічної діяльності (галузей економіки, що виробляють товари та надають послуги). Валова додана вартість (ВДВ) є знову створеною вартістю у процесі виробництва об'єкта господарювання (сектору, галузі, регіону). ВДВ є балансуєчим показником рахунку виробництва, що характеризує внесок кожної галузі у вироблений валовий внутрішній продукт країни.

Якщо до валової доданої вартості додати чисті податки на продукти та імпорт, одержимо показник валового внутрішнього продукту, що є кінцевим результатом виробничої діяльності резидентних одиниць–виробників. Показник валової доданої вартості галузі (сектору, регіону країни) визначається як різниця між валовим випуском і проміжним споживанням по даному виду економічної діяльності (сектору, регіону, країні).